

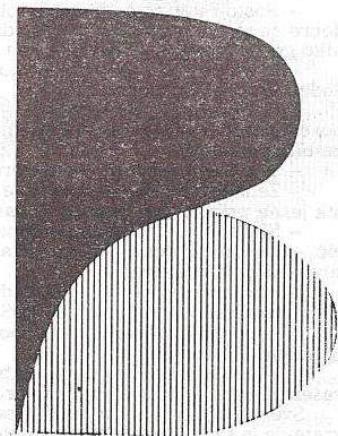

ARKADIJ ARKANOV (1933), ruski-sovjetski prozni i dramski pisac, doskora poznatiji čitaocima samizdatske književnosti nego onima koji čitaju časopise i knjige objavljene u SSSR. Povremeno se javlja sa humoreskama na poslednjoj stranici moskovske Literaturne je gazete. Sa dve priče je zastupljen samizdatskom i tamizdatskom almanahu *Metropol*. Roman »Rukopisi se ne vraćaju«, Arkanovićevo prvo javljanje sa većim proznim tekstom, objavljen je u časopisu *Junošć*, sveska za decembar 1986. godine. Naslov romana, pogotovo uz pišeću žantrovsku odrednicu »nenaučna fantastika«, upućuje na Bulgakovljevo »Rukopisi ne gore«.

nenučna fantastika

rukopisi se ne vraćaju (III)

arkadij arkanov

To je bilo dosta riskantno, ali poznato iskustvo opštenja sa muškarcima i profesionalni njih uverili su je u ispravnost njenog izbora. Eto zašto je, kada je danas, otvorivši oči, Olvis ugledala madranta koji je pred njom stajao u standardnoj pozici, lagano ustala i zagledala sa madrantu u oči. Njeno lice je ostajalo hladno i nezainteresovano, zajedno sa tim je izražavalo umor i potpuno odbacivanje daljeg, potpuno nekorisnog protivljenja. Laka žuta tkanina lagano je skliznula sa ramena, otkrivajući grudi, i Olvis je leno, levom rukom, instinktivno, pokušala da zadrži materiju koja je padala.

Madrant se nije pomerio.

Šta hoćeš od nesrećne, ali pokorne žene, vodo, ili kako te ovde zovu, madraturu?

Ne madrat, nego madrant. Jasno...

Šta hoćeš, madrantu, od nesrećne ali pokorne žene? Ugrabio si je i držiš je u kavezu kao ptičicu. Želiš da ti ptičica speva ljubavnu pesmicu i da te miluje svojim polomljenim krilima. Ne, madrantu! Iako je ptičica u twojim vlasti i ti sa njom možeš činiti sve što poželiš, nećeš čuti ljubavni curlik, kad je dotaknesh svojim grubim rukama čućeš samo krike mržnje i jauke bola. Ptičica je nemocna, ali je ponosna i slobodna. Peva kad hoće i svojim krilima miluje samo onog kojem voli... (»A zašto su samo mene prognali?«)

Madrant želi da utoli svoju zversku glad? Madrantu se prijelo meso? Hoće to da učini sada, po suncu?... Neka bude!...

Zašto stojiš, madrantu? Šta čekaš?

Žuta laka tkanina konačno je pala na mramorni ispust i skliznula je u smaragdnu vodu bazena, postavši slična netelesnoj mneduzi.

Madrant je više naslutio nego što je razumeo Olvisin grčevit govor. Trgao se i, koraknuvši prema njoj, udario je po obrazu.

Zato što sam madrant a ne smrdljivi raščerećeni rob!

Zato što nisam ja, nego je sudbina htela da se nadeš ovde.

Zato što se madrant umorio od pokornosti i ulagivanja.

Zato što madrant može zavoleti samo takvo slobodno biće kao i sam što je!

Primetio je suzu na užarenom Olvisinom obrazu.

Neka je prokleta ruka koja te je dotakla i nanelu ti bo!

Neka je proklet onaj, koji je, na svoju nesreću, video kako je madrant podigao ruku na nezaštićenu slobodnu ženu!

I madrant je izašao iz ružičastog dvorca.

Sat kasnije četvorica stražara, koji su čuvali ružičasti dvorac, i dvojica madrantovih ličnih telohranitelja, koji su mogli slučajno ili neslučajno postati svodoci scene koja se desila u dvorcu, bili su, po madrantovom naredenju, bez ikakvog objašnjenja, pogubljeni.

I na ishodu istog tog dana dvorski dželat Bastio, pod pretnjom da će i sam biti pogubljen izvršio je madrantovo naredenje i odsekao mu desnu ruku do laka...

Da, da! U pravu je Prvi ministar; za madranta se dešavalo nešto nesvetljivo, nešto za njega opasno. I, ocito, ne samo za njega. Nešto neprijatno i hladno začelo se negde duboko pod jetrom Prvog ministra. A kada je pred zalazak sunca pogledao u Svetu goru Karasko, koja je po legendi, najljutivši se, pre hiljadu godina, zasula pepelom i vatrom sve živo, kad je nad njenim vrhom ugledao sivkastu struju dima koja se čudno izvija, ono neprijatno i hladno osećanje u prvom ministru je preraslo u nemir...

Za vreme čitanja Aleko Nikitić je nekoliko puta počinjao da drema, a u njegovoj svesti nastaje zbrka, ali realna zbrka i nekako uzneniravajuća... Uznenirava ga neprijatan zvuk »Čikiniti Kaleo«, plasi ga jednoruki madrant, zastrašuje zadimljeni Karasko, a Olvis postaje slična daktilografkinji Olji. Ali svaki put Aleko Nikitić dolazi svesti i napregnuto sluša Glorijin glas... Ona završava čitanje u tri ujutro... Za to vreme je iz teatra došao Leonid i Polja mu je u kuhiñji dala večeru, probudila se Mašenjka i Glorija ju je posadila na nosu... Glorija pod utiskom pročitanog nekoliko minuta ostaje na divanu. Ona smatra da je takva publikacija potrebna časopisu. Baš takva, diskutabilna, koja izaziva priče... Naravno, biće prekora, ali časopisu je potrebna senzacija. Zato Aleko Nikitić senzacija nije potrebna. On već vidi ledene oči N. R. »Zašto ste se vi, Aleko Nikitić, tako osramotili?« I shvata da će na to pitanje odgovoriti N. R. I vec zauvek nestaje u magli fambera i drugi daleki specijalni gradovi i

putovanja, i već mu se na telefonski poziv ne odziva Rapsod Murgabović i kao teški kamen na vratu visiće penzija, i neko drugi, možda čak Indej Gordejević, zauzeće njegov kabinet, a Aleko Nikitić ostaje jedino da Mašenjka vodi u setnju i meri krvni pritisak posle svakog odlaska u prodavnicu. Ne, Aleko Nikitić nije potreban skandal... Ali, s druge strane, ako je autor stvarno sin nekog odande? I Aleko Nikitić ponovo čuje Jezuitsko pitanje N. R.: »Šta je, Aleko Nikitić, napunili ste gaće?... Zakkali ste talentovano delo mladog autora, a?« I opet otplovjava maglovita fanbera, i Rapsod Murgabović se pravi da ga ne poznaje, a Mašenjka otkida njegov penzionerski nos, i uobičajeno apoteci nema običnog leka protiv visokog krvnog pritisaka... A odakle se na glavu Aleku Nikitića svalio plavooki blondin?

— Videćemo, Glorija, videćemo — izgovara zevajući i upućuje se u kupatilo.

VI

Kada su se Aleko Nikitić i Indej Gordejević, pozvavši Zverceva ili kritičara Sverhščenskog ili Svišća iz odjeljenja proze, zaključavali u kabinet, ostali saradnici časopisa »Polje-poljsko« namigivali su jedan drugome i polušapatom saopštavali »Plaše jedan drugog«. A ako je nekog jako interesovalo šta se dešavalo u kabinetu, mogao je naslonjivši uho čutu sledeće:

ALEKO NIKITIĆ (tajanstveno). A ne čini vam se, Indeu Gordejeviću, da taj autor...

INDEJ GORDEJEVIĆ (udubljujući se). Čini mi se, Aleko Nikitiću, čini mi se. Još kako mi se čini. I ranije mi se činilo.

ZVERCEV. Meni se uopšte nije činilo, ali ako se vama, Aleko Nikitiću, čini...

ALEKO NIKITIĆ (demokratski). Ne samo meni. Čini se i Indeu Gordejeviću.

INDEJ GORDEJEVIĆ (brzo i samouvereno). Sigurno mi se čini.

SVERHČEVSKI (značajno). Istorija, između ostalog, pamti slučajeve kada su na sličan način pokopana genitalna dela.

SVIŠĆ (užurban, uplašeno). Kakva sreća, Aleko Nikitiću, što ste na vreme primetili. A meni, priznajem, nije moglo ni na pamet pasti. Mlad sam još, mlađ... Evo svima nama pouke... Kakva sreća...

ALEKO NIKITIĆ (zadovoljno). Poštено govorim, u početku sam mislio da mi se pričinilo... Ali i Indeu Gordejeviću se čini.

SVIŠĆ (ne bez samobičevanja). Jaoj, glup li sam! Učiti, učiti me treba. Ne mogu da shvatim kako nisam odmah primetio!

ALEKO NIKITIĆ (opominjuće). Moglo se desiti da se pretvorimo u neki begoladejski listić... (Vragolasto). A sada ćemo telefonirati N. R., da proverimo sebe... (Bira broj, u slušalicu). Arijadna Viktorova, N. R. tu? Dajte mi vezu, draga!... Dobar dan!... Kako zdravje?... Kako je supruga?... Odlično!... Pozdravite je... Hteo bih jedan pasus da vam pročitam... (Čita pasus). Pa, šta kažete? Sviđa vam se? Nama se, takođe, sviđa... A ne čini li vam se?... Čini se? I meni se čini...

INDEJ GORDEJEVIĆ (glasno). Meni se takođe čini!

SVIŠĆ (visokim tonom). Oh, lekcija svima nama! Prava lekcija!

ALEKO NIKITIĆ (predlažući). Znači, ovaj pasus izbacujemo? Tako ćemo i učiniti... Izvinite, mili, zbog uzneniravanja...

Tog jutra, uplašivši jedan drugog nekim redovima i pasusima, Aleko Nikitić, Indej Gordejević, Zvercev, Svišć i Sverhščenski počeli su se baviti globalnim problemima.

Pozicija Aleko Nikitića bila je čvrsta.

— Moramo rešiti osnovno pitanje — rekao je — Objaviti ili ne.

— Odlučiti — reagovao je Sverhščenski — A čitali ste jedino vi...

— Olga Vladimirovna će završiti posao oko četiri rekao je Aleko Nikitić — i svi ćeće moći da procitate. Ali, verujte mi, ne radi se o sadržini. Radi se o načelu. Pokazalo se da autor nije čovek sa ulice. Ako ga odbijemo možemo imati neprijatnosti.

— Jaoj! Šta će nam neprijatnosti! — zatorakao je Svišć namrštivši obre — Šta će nam neprijatnosti? Objaviti, objaviti...

— A ako je to besmislica? — javio se Sverhščenski.

Umešao se Indej Gordejević, koji nije baš voleo Sverhščenskog zbog njegove erudicije.

— Sverhićenski, birjate reči! Aleko Nikitić ne bi ni postavio pitanje objavljuvanja da je to slabo književno delo.

— Naravno — potvrdio je Aleko Nikitić — priča je neobična, iako je diskutabilna.

— A sigurno je da autor nije sa ulice? — pitao je Zvercev.

— Postoji takvo mišljenje — objavio je Aleko Nikitić. — Bilo bi dobro da se proveri... Osnovno je da je on nestao. Niko ga nije video, niko ga ne poznaje... Na rukopisu nema imena...

— I kad postoji ime, uvek postoji mogućnost da je pseudonim — dodao je Indej Gordejević.

— Zabranio bih pseudonime — rekao je Svišč koji je svoje stihove u časopisu objavljivao pod imenom Uljin. Ime je kao i roditelji, ne biraš ga sam...

— A šta je s tobom? — zainteresovao se Zvercev.

— Žena mi je Ulja — uvredio se Svišč. — To je blizak čovek. Sibirjak je, na primer, bio Mamin. U čast mame. To je nešto drugo.

— Slušajte, bavite se glupostima! — povisio je glas Indej Gordejević. — Imamo ozbiljan problem. Iza autora стоји odgovorna, možda i suviše odgovorna ličnost.

— Na kraju krajeva, da li vodimo časopis ili pansion za decu odgovornih ličnosti? — ispalio je Sverhićenski.

To je već bilo suviše i Indej Gordejević je rekao strogim, dobro podešenim glasom:

— Sverhićenski, napustite kabinet! Idite i razmislite zašto je u vašem članku o Muholavsku neprestano jajakanje i amerikanizmi!

Sverhićenski je planuo i izletio iz kabineta, tako je zalupio vrata da je sa tavanice otpala štukatura i malo zaprljala sako Aleka Nikitića.

— Vatren! — javio se Svišč — Pošten, ali vatren! Trebalо bi da uči da se uzdržava! O, kako bi trebalо!...

— Vreme je da bude izjurem — progundao je Indej Gordejević.

— Starino, ako sve razjurimo — osmehnuo se Aleko Nikitić strešajući gips sa ramena — ostaćemo samo nas dvojica u dučanu...

— Uveravam vas da će biti više pameti — zaključio je Indej Gordejević.

— Pa onda — Aleko Nikitić je našao rešenje — Ako ovde nismo došli ni do kakvog muškog zaključka, idite i radite, a ja će se posavetovati sa N. R. Samo ne brbljajte svakome ko naide.

— Pre ču jezik sebi isčupati — počeo se povlačiti prema vratima Svišč — i na mukama cu cutati...

Ostavši sam s Indejem Gordejevićem, Aleko Nikitić je izvrteo telefonski broj.

— Ariadna Viktorovna? Dobar dan! Kako zdravljenje?... Divno... Pozdravi supruga!... Sam je?... Dajte mi vezu, draga... Dobar dan!... Kako zdravlje?... Kako supruga?... Da, odlično... Evo o čemu se radi... Trebalо bi da se posavetujem... Bolje ne telefonom... Sutra... Pribeležio sam... U deset i petnaest?... Zapisao sam... Bez zakašnjenja... Zapisao sam... Izvinite što sam vas prekinuo... ali stvar je vrlo škakljiva... Pozdravite suprugu...

— I od mene pozdrav suprudi — Pridigao se Indej Gordejević, ali Aleko Nikitić je već spustio slušalicu.

— Zašto biti pametniji od sprovodnika? — rekao je Aleko Nikitić — Kako odluči, tako ćemo učiniti.

I Indej Gordejević je napustio kabinet. Otišao je u svoj, zaključao se i počeo pevati »Prolog« iz Leonkavalove opere »Pajaci«. Voleo je da sam peva operske arije, na taj način se opuštalo. I svi u redakciji su znali: neka bog spasava onog ko u takvim trenucima zaviri u njegov kabinet...

S-s-s... Aleko Nikiti ide redakcijskim hodnikom u pravcu sobice u kojoj sedi Olga Vladimirovna. Ulazi k njoj i zatiče je kako kuca. Ona sedi na visokoj stolici podmetnuvši crveno jastuće, i oduvava kosu koja joj pada u oči, koje tako lice na Simine, Similune. Aleko Nikitić zatvara vrata iznutra, prilazi Olji, Oljenjki, lastavici... »Šta vam je, Aleko Nikitić?« — šapuće Olja i podmeće mu svoje usne.

Sve se to privida Aleku Nikitiću, sve mu se pricinjava dok redakcijskim hodnikom ide u pravcu sobice, u kojoj sedi i kuca daktilografkinja Olga Vladimirovna. S-s-s.

A ona je sedela u svojoj sobici, na kraju hodnika, stavivši na stolicu, kao i obično, crveno jastuće, i kucala je rukopis u crnom kožnom povezu, koji joj je donesen tog jutra. Rukopis je bio nepoznat, ne baš jako čitak, tako da je povremeno morala da se nagnije nad sveskom, i tada joj je sinoć oprana kosa padala na oči, a ona ju je, istrušivši donju usnu, oduvavala. I što se sve više i više udubljivala u sadržinu, osećaj bezgranične tuge je, mimo njene volje, punio svaku čeliju njenog tela. U grlu se skupljalo klupče koje otežava disanje, i konačno je moralu prekinuti i popiti valerijanove kapi, koje je sa sobom uvek imala čuvarka Anja. Olga Vladimirovna je jasno zamišljala sebe na čudnom, vrelom, zabačenom ostrvu, zatvorenu u raskošnom dvoru, bez i najmanje šanse da se dočepa slobode. Nalazila je mnogo zajedničkog sa Olvisom, i svi drugim ženama, o kojima je čitala ili slušala, preživljavajući čak i zbog tih žena, o čijem postojanju nije znala baš ništa. I makar koliko da se Olga Vladimirovna trudila da se odvoji od nasrtljivih osećanja, nije joj uspevalo. Zaključila je da se razbolela, mogla je reći čak i kad se razbolela jutros, čim je otvorila svesku u crnom kožnom povezu.

Bez kucanja je ušao Aleko Nikitić i pitao je kako ide posao.

— Uspeću — kazala je Olga Vladimirovna šmrknutvi nosem. — Završiću do četiri.

— Šta je sa vama? — Nagao se Aleko Nikitić. — Šta vam se desilo?

— Ništa, Aleko Nikitić. Tako. Snašlo me.

— Uvredili su vas?

— Ko mene može uvrediti, Aleko Nikitić?

— Niko vas ne smje uvrediti, Olga Vladimirovna. — Aleko Nikitić je ovo rekao sa nekom, i za sebe i za Olgu Vladimirovnu, novom intonacijom. Čak joj se učinilo da ona nije daktilografkinja, a on gazda časopisa... Nego tako... Srelo se dvoje ljudi, i jedan se interesuje kako živi drugi. Olga Vladimirovna je sa nekim čudenjem pogledala Aleko Nikitića.

— Aleko Nikitiću, ja sam neuvredljiva...

— Još uvek ste u istom zajedničkom stanu u Ribnoj uličici?

— A gde bih bila?

— Sa mužem se niste sastali?

— Još i to.

— Sutra ću biti na jednom mestu i pokrenuće pitanje da vam se dodeli poseban stan.

— Ne uz nemiravate se, Aleko Nikitiću. I bez toga imate suviše briga...

Aleko Nikitić je nešto zapisao u svoju beležnicu pa je rekao:

— Potrudite se da završite do četiri. Olga Vladimirovna, da li vam se dopada?

— Kakva razlika? — uzdahnula je Olga Vladimirovna. — Ipak nećete objaviti...

— Zašto ste tako sigurni?

— Tako mi se čini.

— Pa, nije baš tako sigurno — zagonetno je rekao Aleko Nikitić i izašao.

A Olga Vladimirovna je nastavila da radi...

•Dvadeset devet dana madrant nije izlazio iz svojih odaja, nije primao prvog ministra, nije se savio državnim poslovima i o njegovom postojanju se moglo suditi samo po tome što je u bazen sa sveztim kujmanima bilo baćeno dvanaest robova, zato što je madrant imao nemirne noći. Desna ruka, ako se ono što je od nje ostalo moglo nazvati ruka, podsećala je na sebe. Ponekad se madrant budio usred noći jer je osećao da mu gori desni dlan. Pred očima je izravnjalo Olvisino lice, njeno pocrvenelo lice, njene ne toliko uplašene koliko iznenadene oči pune suza. Jednom je madrant usred noći čak tražio da mu hitno dovedu dvorskog dželatnoga Bastija. I kad se ospanski Bastio pojavio u madrantovim odajama, bio je potpuno obeshrabren naredenjem da odmah naredbodavcu odseće desnu ruku do laka. Tada je Bastio promučao da ne može ispuniti visoko naredenje zato što je već jednom sa svojstvenom njemu, dvorskog dželatnoga narednjem sluzi, tačnošću i savesnošću izvršio analogno naredenje. Madrant se povratio, otpustio je Bastija, zapretivši mu da će mu isčupati jezik ako makar i jedna duša sazna za ovaj nočni nesporazum, i dugu je još sedeo na svom ležaju šapući molitve i pažljivo razgledajući patriljak, kao da bi da se stvarno uveri u nepostojanje svoje desne ruke.

Više puta je želeo da ode do Olvis, ali ponos i bojazan da mu može popustiti jedino iz pokornosti i straha, zaustavljali su madranta i on je samo muklo ječao, nemajući unutrašnje snage ni da ode u ružičasti dvorac ni da savlada želju.

Tridesetog dana, kad su se i poslednji ribari već vraćali na obalu i odjekivali večernje molitve, kad je grad opusteo i zaspao, ostavivši budnom samo noćnu stražu, kada je definitivno zaronio u lepljivi mrak koji nije doneo olakšanje posle dnevne žege, madrant je u pratnji dvojice telohranitelja napustio dvorac i uputio se u kraj prema prokletim smrdljivim blatima, gde je bila stara koliba gradanima poznata kao »Gerindin brlog«. Telohranitelj koji je isao napred odlučno je razgrnuo bambusovu zavesu na ulazu i ušao u kolibu. Uverivši se da madrantu ne preti nikakva opasnost, znakom ga je pozvao unutra, a zatim, zajedno sa kompanjonom, ostao napolju.

Gerinda je podavijenih nogu sedela na podu, nije se ni pomerila. Usmerivši svoje očne duplike nekuda u daljinu, kroz zid kolibe, kao da nešto osluškuje. Madrantova noćna poseta je nije iznenadila.

•Znala sam, madrantu, da ćeš doći baš danas, znala sam to još pre trideset dana, kad sam osetila jak bol u desnoj ruci, kada je dželat Bastio meni odsekao desnu ruku do laka. Kad si, madrantu, bio u drugoj godini, i tvoj otac odlazio na Veliki pomorski pohod, znala sam da će se vratiti osramočen, bez vojske, spasen jedino zahvaljujući mojim molitvama. Znala sam da će upasti u moje odaje (a tada sam, moj madrantu, živila u dvorcu) u duboku noć, sparnu kao što je i ova, u nemocnom besu, da na mene izlije svu gorčinu i svu sramotu svog poraza i naredi da mi se spale oči u koje je uoči Velikog pomorskog pohoda pogledala krvava zvezda. Aristo i predskazala skoru i neprolaznu sramotu. Tvoj otac me je imenovao za vinovnicu svih jada i nesreća, koje su se svalile na njega i njegovu zemlju, i prognao me na ova prokleta otrovana blata, namenivši smrtnu kaznu svakome ko progovori sa mnom ili mi pomogne, naredio je i da se moja koliba obilazi udaljenim putevima kao mesto na kojem se nastanila sama smrt. Tvoj otac me nije mogao ubediti možda, iz straha da će navući još veću bedu, a možda i zato što me je voleo. Eto zašto sam pre trideset dana, kad sam osetila kao da dželat Bastio nije tebi nego meni sekao desnu ruku do laka, znala da ćeš se noćas pojavit ovde.

Eto zašto se Gerinda, koja je podavijenih nogu sedela na podu, nije ni pomakla kad je u kolibu ušao madrant. Zagledana svojim mrtvim očnim duplijama nekud daleko, kroz zid kolibe, kao da je nešto osluškivala.

(Nastaviće se)